

Vítězství nad drakem – nabídka knížek pro začínající čtenáře (1. a 2. třída ZŠ)

Markéta Poživilová

Náš malý čtenář, se kterým jsme prožili krásné chvíle společného čtení, nám s ohromnou taškou na zádech vyrazí do první třídy. Pocity mohou být často rozporuplné. Dozajista mu lezou na nervy neustálé dotazy typu „Jak se těšíš do školy, Toničku?“, když on přece vůbec neví, co ho čeká.

Od starších dětí ví, že ve škole to je otrava, ale na druhou stranu bude se svými kamarády a dozajista se brzy dozví, jak vše kolem funguje. Než to tak ale bude, čeká ho opravdu dlouhá cesta. Jedním z jeho největších úkolů v první třídě bude naučit se číst. Samozřejmě existují výjimky, které již před začátkem školy čtou téměř plynule a naučily se to jaksi mimochodem. To jsou ale opravdu výjimky. Pro většinu ostatních dětí to bude velký úkol. Těžký. S mnoha nezdary. Někomu to půjde lépe, někomu hůře. Budou se vztekat, budou se čtení vyhýbat, bude je to otravovat. Budou se chovat podobně jako my, když nám něco nejde.

Podobně těžký úkol pak čeká i na ty, kteří budou dítě na této cestě za čtenářstvím doprovázet. Na rodiče, prarodiče, učitele a knihovníky. Naší povinností je ukázat dítěti, že čtení je stále zábava, že jde stále o náš společný čas, že nesnáze společně překonáme a tomu děsivému drakovi, který má 42 hlav (počítáme-li i všechna písmenka s diakritikou), to brzy nandáme. A ono to půjde. Nebojte se. Potřebujeme k tomu rozhodně klid, dobrou náladu, pohodu a samozřejmě pěknou knihu.

A kdyby to opravdu nešlo, jako v případě dětí se specifickými poruchami učení, určitě vyhledejte pomoc a odbornou literaturu, o které se zmíním k závěru článku.

Při výuce čtení lze doporučit několik metod. Volba metody je většinou dána tím, jakou školu dítě navštěvuje a jakou metodu aplikuje vyučující pedagog. Níže uvádím ty, které jsou využívány u nás:

- *Analyticko-syntetická metoda* – používaná nejčastěji, pracuje se s malými i velkými písmeny tiskací abecedy, skládají se slabiky, později slova.
- *Genetická metoda* – pracuje pouze s velkou tiskací abecedou, začíná se s foneticky jednoduchými a krátkými slovy.
- *Globální metoda* – málo využívaná, čtou se celá slova nebo části vět, tzv. čtení celků.
- *Sfumato* – splývavé čtení s porozuměním.
- *Metoda vzájemného posilování čtení a psaní* – souběžná výuka čtení i psaní stejného písmene.
- *Motorická metoda* – podpůrná metoda při výuce čtení u dětí se specifickými poruchami.

V této souvislosti mne napadá, že by knihovna měla nabízet knihy k výuce jednotlivých metod, nebo alespoň k metodám, které se vyučují v jejím okolí. Podrobněji se jim budu věnovat v některém z příštích článků, stejně jako pomůckám, které lze při výuce čtení využít a které by knihovny mohly svým čtenářům a pedagogům nabízet.

Knížky určené pro čtení genetickou metodou

ŽENKOVÁ, Dagmar. *Červená kniha pohádek* / ROŽNOVSKÁ, Lenka. *Kocour Josef* / ONDRACKOVÁ, Claudia. *Medvědí příběhy*

Ve škole čtou děti nejčastěji z Živé abecedy a ze slabikáře. Toto snažení je důležité podpořit i doma další četbou. Pro začátek se hodí básničky s veselými texty. Jsou to uzavřené krátké celky, které dítě může číst i několikrát a porozumět tak čtenému. (HYNEK, Vilém. *Ztratil pejsek trenýrky* / POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Popletená abeceda* / DĚDEČEK, Jiří. *Huňatá čuňata* / KRATOCHVÍL, Miloš. *Kouká roura na kocoura* / ĎURIČOVÁ, Ivona. *Básničky o zvířátkách*)

Technika samotného čtení může být pro dítě tak náročná, že po dlouhou dobu nerozumí čtenému textu, nespojuje si jednotlivá slova, uniká mu celek. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že dítě potěší, když mu celý text, který četlo samo, přečte znovu někdo dospělý.

Další metoda, kterou může využít především rodič, je střídavé čtení rodiče s dítětem. Můžete k němu využít knihy, v nichž je část textu, který čte dítě, zvýrazněna a zároveň jsou v něm použita velká písmena. (SCHRÖDEROVÁ, Patricia. *Mirella a tajemství mořských víl*, *Lukášův dračí kamarád*)

Oblíbené u dětí je také **Obrázkové čtení**, kdy v psané větě jsou některá slova nahrazena obrázkem. Nabízejí se i varianty pro čtení genetickou metodou. (LIPUSOVÁ, Radana. *Obrázkové čtení od jara do léta*, *Obrázkové čtení od podzimu do zimy*, *Obrázkové čtení ve škole* / HAVEL, Jiří. *Malované čtení*)

Pokud již dítě zvládá číst delší text, je dobré vybírat knihy z edice **První čtení**. V této kategorii je poměrně rozsáhlá nabídka, ale bohužel ne všechny tituly splňují požadavky pro první čtení. Do této skupiny vybírejte knížky, které mají opravdu velká písmena, jednodušší věty, krátké kapitoly, dělení na jednotlivé (kratší) odstavce, bohaté ilustrace. (KŮSOVÁ, Petita. *Pohádky a říkanky s veselými písmenky* / ROŽNOVSKÁ, Lenka. *Ukradená písmenka* / DOSKOČILOVÁ, Hana. *Eliška a táta Král* / LOBEL, Arnold. *Prasátko na útěku*)

Knížky s delšími větami, několikastránkovými kapitolami nebo menšími písmenky nabízejte až v druhém, případně třetím čtení; i přesto, že mnohdy mají na obálce nápis „první čtení“, mohou být pro začínajícího čtenáře příliš těžké. (BRAUNOVÁ, Petra. *Johana s nosem nahoru* / VÍTKOVÁ, Markéta.

Není moře jako moře / GECKOVÁ, Iva. Jak to chodí v psí školce / ROŽNOVSKÁ, Lenka. Smíchula čaruje / KROLUPEROVÁ, Daniela. Josífkův pekelný týden)

Jak jsem psala již v doporučeních pro předškoláky (pozn. redakce: zpravodaj U nás, č. 2/2019), vždy najdete mezi dětmi nějaké koumáky, děti technicky založené a vědátoři, kteří beletrii vyloženě nesnášejí. Nabídněte jim proto **První čtení s poučením**. (BAUEROVÁ, Insa. *Doba kamenná, Dinosauři, Džungle, Indiáni, Jak se stát detektivem* / EISLEROVÁ, Jana. *Nejznámější bajky* / POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hravá škola počítání* / STOLIČNÝ, Petr. *Pohádky o dopravních značkách*)

Prvňáčkům můžete také doporučit knížky, které mají v oblíbě předškoláci. S tím rozdílem, že tentokrát si je budou číst již sami. Příběhy, které jsou veselé, pohladí po duši, příběhy o kamarádství se spoustou bohatých ilustrací a krátkým textem. (STANTON, J. T. *Tajemství černé skály* / STANČÍK, Petr. *Jezevec Chrujda točí film* / WESTON, Carrie. *Ondřej jde do školy* / WENINGER, Brigitte. *Jeden za všechny, všichni za jednoho* / WALKO. *Jak se žije v Myšákově* / SATRAPIOVÁ, Marjane. *Strašidla se bojí měsíce* / DONALDSON, Julia. *Dráček Zog a princezna Rebelka* / HANS DE BEER. *Lední medvídku, vrať se brzy* / OLDLAND, Nicholas. *Hurá na řeku* / BENTLY, Peter. *Zajíček moc rád čte* / BIERMANN, Franziska. *Pan Lišák má knihy rád* / TODD-STANTON, Joe. *Myšák jménem Julian*)

Chodí-li do vaší knihovny rodiny, které mají rády „artovější“ knížky (tady mám na mysli například nabídku nakladatelství Meandr, Baobab, Běží liška, Políčko...), můžete jejich prvňáčkovi nabídnout například tyto tituly: OPEKAR, Lukáš. *Neviditelná MUMO: cestopis o tom, jak Mumo putovala do pohádkového kraje a zase zpátky* / STARÁ, Ester. *Chrochtík a Kvikalka na cestě za blýskavým prasátkem* / VÁRSGEGIOVÁ, Adél. *Ptáče a bodlák* / ŘÍČANOVÁ, Tereza. *Kozí knížka*.

Druháčkům můžete doporučit již knížky dějově ucelené, textově rozsáhlejší, s dětským hrdinou. V tomto období se také začínají zvětšovat rozdíly mezi dívčí a chlapeckou literaturou. (PENNYPACER, Sara. *Klementýnka* / PEROUTKOVÁ, Ivana. *Anička ve městě* (+ mnoho dalších dílů) / GEßLER, Tatjana. *Zvířecí nemocnice* / HUCKSLEBY, Jill. *Osamělý králíček* / THORPEOVÁ, Kiki. *Víly Nevíly* / SANTIAGO, Roberto. *Fotbaláci* / BELLOS, Alex. *Fotbalová škola* / MacDONALD, Alan. *Rošťák Bertík* / PRITCHETT, Georgia. *Fredy*)

Při výběru knih pro prvňáčky vám mohou též pomoci **edice**, které se této tematice věnují. (Abeceda bez námahy, Čtení hned po slabikáři, Čtení pro prvňáčky, Obrázkové čtení, První čtení, První čtení pro zábavu, První čtení s poučením, První čtení – to nic není, Svět ukrytý v abecedě, Šikovný čtenář, Učíme se číst, Začínáme číst, Zkusím číst sám, Zkusíme číst spolu)

K nákupu knížek či jako doporučení pro pedagogy a rodiče můžete také využít nabídku doporučené literatury, kterou najdete na webu Knihovny města Hradce Králové v sekci Pro děti → Nabídka školám, která se každoročně aktualizuje. (Doporučená četba pro žáky 1. tříd ZŠ, Doporučená četba pro žáky 2.–3. tříd ZŠ)

Pokud se objeví potíže se čtením, je důležité vyhledat pomoc odborníků např. v pedagogicko-psychologické poradně nebo vzít na pomoc literaturu. Vycházejí jak knížky, ve kterých jsou podrobně popsány specifické potřeby učení, tak knížky, které seznamují s různými metodami práce s dyslektickým nebo problematickým čtenářem. Na trhu je také velké množství pracovních sešitů a pomůcek, které mohou výuku zjednodušit. Můžete je nabízet i ve vaší knihovně. Mezi základní pomůcky patří několik druhů čtecích okének. Dají se vyrobit celkem jednoduše a čtenářům je můžete darovat nebo půjčit. (BUREŠOVÁ, Jarmila. *Povím vám o dyslexii* / JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. *Metody reedukace specifických poruch učení* / STREJČKOVÁ, Ludmila. *Neposedná písmenka*. Speciálně vytvořeno pro děti se zpomaleným vývojem čtení / TYMICOVÁ, Hana. *Nauč mě správně číst*)

Tip: Oblíbenou aktivitou pro prvňáčky je pasování na čtenáře, které se odehrává většinou pod taktovkou knihovny, a záleží na nápaditosti a kreativitě knihovníka, jak bude slavnost probíhat. Často je pak samotnému pasování přítomen nějaký velevážený šlechtic se svou družinou, který svým mečem pasuje každého z přítomných čtenářů. Při této příležitosti bývá také předávána „Knižka pro prvňáčka“ – více informací o tomto projektu SKIP na podporu začínajícího čtenářství naleznete na www.skipcr.cz/akce-a-projekty/.

Zdroj:

HOLUBOVÁ, Eva. *Metody a formy práce využívané ve výuce čtení a psaní na 1. stupni ZŠ* [online]. České Budějovice, 2017 [cit. 2019-08-16]. Závěrečná práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Oddělení celoživotního vzdělávání. Vedoucí práce: PhDr. Ivana Šimková, Ph.D. Dostupné z: https://www.pf.jcu.cz/education/departament/czv/archiv_zp/ns/2017/Metody_a_formy_prace_vyuzivane_ve_vyuce_cteni_a_psaní_na_1_stupni_ZS.pd